

Thus, the research revealed that complimentary statements often use words with bright positive emotional coloring, which contribute to expression. Such words include emotive nouns, adverbs and adjectives, reinforcing particles, interjections, elements of sound imitation. Various stylistic and artistic means of expression are widely used in compliments, such as epithet, metaphor, hyperbole, comparison, simile, antithesis, oxymoron, periphrasis and lexical repetition. These tropes give the complimentary speech act brightness, imagery and expressiveness. Among grammatical means that are common in compliments there is the use of the continuous form of the verb “be”, the use of emphatic “It”, the use of rhetorical questions.

Н. П. МАРТЫСЮК

Республика Беларусь, Минск, БИП — Университет права
и социально-информационных технологий

МОЎНАЯ ЭКАНОМІЯ ЯК УМОВА ЭФЕКТЫЎНАСЦІ СЕМАНТЫКА-ПРАГМАТЫЧНАЙ АРГАНІЗАЦЫІ ТЭКСТА НАВУКОВАЙ МАНАГРАФІІ

Здольнасць мовы да эканоміі сродкаў выяўляецца ў імкненні перадаць максімальную колькасць інфармацыі ў адзінку часу і выступае як неабходная ўмова ажыццяўлення кампрэсіі інфармацыі ў мэтах павышэння эфектыўнасці паведамлення. Пад *эфектыўнасцю* мы разумеем ідэягненне жаданага выніку камунікацыі (effectiveness), і апэратыўнасць праяўлення разуменняў адказ з боку адрасата (efficiency).

Падпарадкауючыся тэндэнцыі мовы быць эканомнай, цікава паглядзець, як гэта адбываецца ў яе «эканомных» прадуктах – навукова-тэхнічных тэкстах уласна-навуковага падстылю – навуковых манаграфіяў, дзе мы маем справу з працэсам паглыбленага выражэння і тлумачэння новых ведаў на пэўную тэму.

Матэрыялам нашага даследавання стала манаграфія «Green Architecture» (2001), аўтарам якой з'яўляецца амерыканскі мастак і архітэктар – Джэймс Вайнз (James Wines) (гл. электронны варыянт кнігі – https://www.goodreads.com/book/show/224002.Green_Architecture). Такі выбар абумоўлены тым, што дадзеная праца па гісторыі ўстойлівай архітэктуры з'яўляецца адным з найбольш прыдатных матэрыялаў, які змяшчае мноства моўных сродкаў і спосабаў эканоміі.

Манаграфія асвятляе праблему спажывецкага стаўлення чалавека да прыроды, а дакладней, негатыўнае ўздзеянне будаўніцтва на навакольнае асяроддзе, а таксама тлумачыць, што варта разумець пад словамі *зялёная архітэктура*, і як узняць узровень экасвадомасці прадстаўнікоў архітэктурна-будаўнічай спецыяльнасці. Джэймс Вайнз таксама ставіць пытанні: «Калі дом лічыцца экалагічным? Ці робіць будынак выкарыстанне прыродных матэрыялаў прыкладам «зялёнай» архітэктуры?» і прапануе для абмеркавання розныя, і часта непрымірымыя, канцэпцыі адносна экалагічна чыстай архітэктуры.

На старонках разглядаемага намі выдання разважанні аўтара ўзнаўляюцца праз тэмы і жанры раздзелаў, семантыку невербальнага шэрагу (фота, малюнкi, схемы, чарцяжы), уласна вербальныя спосабы і сродкі моўнай эканоміі.

Манаграфія складаецца з 17 раздзелаў, для падрабязнага аналізу з каторых мы абралі раздзелы «Environmental Architecture Today» і «Building a Bridge to the Common Client», бо, на нашу думку, яны змяшчаюць найбольш разнастайныя спосабы моўнай эканоміі.

Адзначаючы такую здольнасць навуковай манаграфіі, як лаканічна апісваць разнастайнасць аб'ектыўнага свету з яго складанымі сувязямі і адносінамі паміж прадметамі і з'явамі, мы, тым не менш, вылучылі **лексічны, сінтаксічны і графічны** спосабы павышэння інфармацыйнай шчыльнасці дадзенага тэксту.

Пачнем наш агляд з самага прадуктыўнага, размясціўшы гэтыя спосабы па частотнасці ўжывання.

На лексічным узроўні першае, што вартае ўвагі, гэта прысутнасць у манаграфіі вялікай колькасці тэрмінаў:

1) тэрміны-простыя словы, якія складаюцца з аднаго слова, аснова якіх супадае з каранем: *trellis, transept, rotunda, shrine, buttress, dome, lantern, countrymansions, ornament, villa, aisle, belfry, steeple, entablature, tabernacle, façade, battlement*;

2) тэрміны-складаныя словы, якія складаюцца з аднаго слова, але маюць некалькі асноў: *peristyle* (*perí* 'around' + *stûlos* 'pillar'), *hypostyle* (*hypó* 'under' + *stýlos* 'column');

3) тэрміны-складанаскладаныя словы, якія падзяляюцца на:

а) двухкампанентныя, гэта значыць, складаюцца з дзвюх лексічных адзінак – *slit windows, ample halls, concrete slabs, collegiate buildings, manor-houses, upper story, inner shell, panoramic vista, caliche block, shadowing eaves, domical building, recessed arches, rood screen, ecclesiastical architecture, stepped gables, fanciful gables, mullioned windows*;

б) трохкампанентныя тэрміны: *nine-square grids, two-storied porch, flanking bell-turrets, carved scallop-shells, "back-bone" ridge, octagonal turrets, sloping glass roof, limestone floor tiles, photovoltaic panels, biomorphic form*.

Адсюль вынікае, што ў тэрмінах-словазлучэннях, прадстаўленых субстантыўнымі адна-, двух-і трохкампанентнымі групамі, самая распаўсюджаная – двухкампанентная. Па нашых дадзеных, у рамках гэтай групы самай папулярнай з'яўляецца мадэль «прыметнік + назоўнік» (*concrete slabs, inner shell*), якая дазваляе даступна ўдакладніць тое ці іншае паняцце і перадаць адценні значэння, у адрозненне ад мадэлі «назоўнік у агульным склоне + назоўнік». тыпу *rood screen*. Семантычна ёмістая трохкампанентная мадэль таксама даволі частотная.

Таксама ўражвае вялікая колькасць **абрэвіатур**, мэта выкарыстання каторых – не толькі эканомія фізічных высілкаў для іх напісання, але і эканомія месца на носьбіце тэкставай інфармацыі. На сённяшні дзень існуе вялікая колькасць архітэктурных груп, супольнасцяў, арганізацый, якія робяць істотны ўнёсак у развіццё з'яўленай архітэктурны, а назвы гэтых аб'ектаў даволі аб'ёмныя і складаюцца, як правіла, з камбінацыі слоў, якія патрабуюць вялікіх намаганняў пры вымаўленні і значай колькасці месца на паперы пры напісанні. Наглядным

прыкладам такой арганізацыі з'яўляецца *SITE* (першапачаткова таксама вядомы як *Sculpture in the Environment*) – фірма па архітэктуры і экалагічным дызайне, заснаваная ў 1970 годзе. Назва *ACROS* – абрэвіятура ад *Asian Cross Roads Over the Sea* ‘Азіяцкія перакрываючыя дарогі над морам’.

На ўзроўні сінтаксісу ў складаназалежным сказе ў мэтах эканоміі назіраецца шырокае ўжыванне:

- *адасобленых другарадных членаў сказа*, маркіраваных працяжнікам і выконваючых функцыю ўдакладнення: *For architectsto interpret today's environmental advocacy exclusively in terms of mechanical hardware and conservationist databases – without including the vastly more interesting sources of imagery found in nature – is to miss an extraordinary opportunity*”;

- *дапамаганых азначэнняў (прыдаткаў)* у функцыі ўдакладнення, таксама маркіраваных працяжнікам: *The ACROS building – a center for international culture and information – is a 15-story structure offering facilities for exhibitions, conferences, musical and theatrical events, offices and commercial enterprises.*

Да сінтаксічных асаблівасцяў можна аднесці і ўжыванне *азначэнняў, утвораных шляхам сцягнення цэлых сінтаксічных груп: nature-related* (замест *related to nature*), *city-oriented* (*oriented to the city*).

Графічны спосаб як невербальны кампанент тэкставай інфармацыі таксама можна лічыць спосабам моўнай эканоміі, бо ён выкарыстоўваецца для павелічэння семантычнай ёмістасці тэксту і ажыццяўляецца з дапамогай невербальных сродкаў, якія складаюць прадмет камунікацыі і ўносяць дадатковыя адценні ў змест тэксту.

Так, кожны раздзел, як і ўся кніга, суправаджаецца вялікай колькасцю ілюстрацый, якія значна палягчаюць успрыманне вербальнай інфармацыі. Вядома, што ілюстрацыя – гэта выява, якая суправаджае, дапаўняе і наглядна тлумачыць тэкст (малюнкi, гравюры, фотаздымкі, рэпрадукцыі і г. д.). Задача ілюстрацый складаецца з таго, каб дапоўніць і ўзбагаціць змест кнігі, паказаць тое, што нельга выказаць словамі. Тым больш, што пад самімі малюнкамі адсутнічае які-небудзь апісальны каментар. Такім чынам, наяўныя ў раздзеле невербальныя сродкі семантычна спалучаюцца з тэкстам і дапамагаюць чытачу атрымаць дакладнае ўяўленне аб апісваемым архітэктурным аб'екце.

Разгортваючы тэму моўнай эканоміі на графічным узроўні, важна адзначыць, што ў ім сустракаецца вялікая колькасць *лічэбнікаў*, бо апісанне архітэктурных помнікаў грунтуецца строга на дакладных дадзеных. І першае, што кідаецца ў вочы – вялікая колькасць лічэбнікаў, прапісаных лічбамі, а не словамі: *25-centimeter-thick; Vetch's Nine Houses measure from 800 to 2.200 cubic per unit* і г. д.

Такім чынам, абагульняючы сказанае вышэй, варта адзначыць, што

1) эканомія ў мове – гэта змены ва ўнутраным складзе сістэмы, якія матывуюцца патрэбамі носьбітаў мовы ў сціслай перадачы інфармацыі і ёсць накіраванымі на ліквідацыю залішніх формаў і выпрацоўку больш дасканалых, экспрэсіўных, сродкаў выказвання;

2) эканомія ў мове – ўніверсальная прадуктыўная з'ява, якая ёсць уласцівай усім відам тэкстаў.